

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv I-IV

Citation: Kierkegaard, Søren: "Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv I-IV", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 14*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2010 , s. 1485. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-kks-txt-shoot-ide1634529-811b-4398-88e3-da5918b008c5.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 14

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv

III.

Der er gaaet 14 Aar, hun er i sit 31de Igjennem disse ikke faa Aar har hun været en Gjenstand for hin stadigt beundrende Anerkjendelse. Lad mig antyde denne Tidens Forsvinden ved at benytte dette Mellemrum til nogle Betragtninger. Thi lad os ikke bedrage ved Tilsyneladelsens løse Overslag over Accidensernes Totalsum og derved ledes til ubilligen at misunde hende Beundringen, lad os hellere betænke, hvor megen Klodderagtighed der blander sig i denne trivielle Anerkjendelses stadige Overhalinger; og fremfor Alt lad os ikke glemme, hvad det vil sige og betyde, at det dog egenligen i disse 14 Aar er blevet de Samtidige en Vane at beundre hende, lad os, hvis vi ville regne rigtigt, ikke, ubilligt mod hende, glemme at subtrahere dette fra Beundringens formentlige Herlighed. O, hvor sjældent er der vel fundet et Menneske, end sige en Samtid, der ikke gav efter i Vanens Svig, saa selv om Udtrykket ikke forandredes, dette uforandrede Udtryk dog ved Vanen blev noget Andet, saa dette ordrette Samme dog nu lød saa svagt, saa mekanisk, saa ubetonet, skjönt der sagdes det samme. O, der tales i Verden meget om Forførere og Forførelser: men hvor Mange ere vel de, som ikke ved Vanen bedrages af dem selv, saa de synes uforandrede, men dog ere som udtærede i det indvortes Menneske; saa de vel elske de samme Mennesker, elske dem, men saa mat, saa fattigt; saa de vel bruge de samme ømme Udtryk, men saa svagt, saa kraftesløst, saa afsjælet. Dersom en Konge vilde besøge en ringe Familie – ja, den vilde føle sig udmærket, stolt, næsten overvældet af sin Lykke; men dersom Majestæten vilde vedblive hver Dag at besøge den samme Familie, hvor længe skulde det vel vare, inden Kongen næsten maatte gjøre Anstrængelser for dog at skaffe det lidt Betydning, at han besøgte Familien, der dog uforandret, af Vane vedblev at sige: vi takke for den store Ære. Af alle Sophister er Tiden den farligste, af alle farlige Sophister er Vanen den underfundigste. At man lidt efter lidt forandres i Aarene er allerede vanskeligt nok at blive opmærksom paa; men Vanens Svig er, at man er den uforandrede Samme, at man siger det uforandrede Samme, og dog er saa forandret, og dog siger det saa forandret.

Netop derfor have alle Sandhedens i Sandhed unyttige det er uegennyttige Tjenere, hvis Liv er idel Kamp med Tilværelsens Sophismer, hvis Bekymring ikke er, hvorledes man selv bedst kan komme derfra, men hvorledes man sandest kan tjene Sandheden og i Sandhed gavne Menneskene: de have vidst Besked om at benytte Sandsebedragene – for at prøve Menneskene. Naar saaledes en udmærket Mand lever meget skjult, naar han kun sjældent viser sig, da forvænnens Menneskene ikke ved at see ham. Derimod udvikler der sig et ypperligt, et, si placet, hensigtsmæssigt Sandsebedrag: at denne Udmærkede maa være noget ganske Overordenligt, og hvorfor, er det fordi man veed at vurdere hans ypperlige Egenskaber; ak nei, – fordi man seer ham saa sjældent, at dette sjeldne Syn frembringer en phantastisk Virkning. At dette lader sig gjøre, er en gammel Erfaring; Methoden, mesterlig udtrykt af Shakespeare i Henrik den 4des Tiltale til Prinds Henrik, er med Held benyttet af en talrig Skare af Konger og Keisere og Geistlige og Jesuiter og Diplomater og kløgtige Hoveder o. s. v., iblandt hvilke der vistnok vare mange fortrinlige, adskillige som ogsaa vilde tjene Sandheden, men alle vare de dog enige i at ville virke ved Hjælp af et Sandsebedrag, hvad enten det nu var blot for selv at profitere deraf ved at sikkre sig Mængdens stupor, eller de fromt maaskee ogsaa kløgtigt mente, at skaffe Sandheden en almindeligere Udbredelse ved Hjælp af – et Sandsebedrag. De ubetinget uegennyttige Sandhedens Tjenere have derimod altid haft for Skik at færdes meget mellem Menneskene, de have aldrig leget Skjul med Mængden, for saa igjen at lege Forundringslegen, naar de den sjeldne Gang viste sig som Forundringens studsende Gjenstand, de have tvertimod altid vist sig ret egenligen i daglige Klæder, levet med den menige Mand, talt paa Gader og Stræder, givende Afkald paa al Anseelse – thi naar Mængden seer en Mand hver Dag, saa tænker Mængden som saa: ikke Andet. Ak ja, »mundus vult decipi«, men de uegennyttige Sandhedens Vidner have aldrig villet entree paa dette Sandsebedrag, de have aldrig villet være halvt med Mængden om det Næste: »decipiatur ergo«, de have tvertimod bedraget ved det Modsatte, det er, de have dømt Verden ved at synes ubetydelige.

Dersom en Forfatter, som hverken har et betydeligt Fond af Ideer, ei heller er meget flittig, engang i Ny og Næ udgiver en pyntelig Examens-Skriverbog, der er særdeles nitid og med mange rene Blade elegant udstyret: saa seer Mængden med Forundring og Beundring dette pyntelige Phænomen; den tænker, har han været saa længe om at skrive den, og staaer der saa lidt paa Siden, saa maa det være noget Overordenligt. Dersom derimod en righoldig Forfatter, der har Andet at tænke paa end paa Pyntelighed, og paa at profitere af et Sandsebedrag, anstrængende sig med større og større Flid, seer sig istand til at kunne arbeide med en usædvanlig Hurtighed, saa bliver Mængden vant dertil, og tænker: det maa være Jadsk. Thi om Noget er udarbejdet eller ikke, kan Mængden naturligvis ikke bedømme, den holder sig til – Sandsebedraget. Dersom en Præst, som f. Ex. den forøvrigt saa høitbegavede afdøde Hofprædikant i Berlin, *Theremim*, kun prædikar hver ottende Søndag eller vel endog kun hver tolvte, men da ogsaa i Majestæternes og det hele kongelige Huses allerhøieste og høieste Nærværelse: saa udvikler der sig strax et Sandsebedrag i Forhold til en saadan Oberhofprædikant. Han bliver – ja, i Sandhed bliver han naturligvis hvad han i Sandhed er: den høitbegavede, men i Mængdens Øine bliver han, foruden at være Oberhofprædikant, tillige Stadsprædikant, eller en stadselig Oberhofprædikant, noget Stadseligt, Noget lig Kongens Guld-Karreet, som man med

Forbauselse seer et Par Gange om Aaret. Mængden vil studse: den vil i sin Visdom tænke saaledes: bruger en saadan Taler 3 Maaneder alene til at udarbejde en Prædiken og lære den udenad, saa maa den ogsaa være overordenlig. See, Trængselen paa den nysgjerrigt og længe forventede ottende eller tolvte Søndag var saa stor, at Oberhofprædikanten næsten ikke selv kunde slippe op paa Prædikestolen – havde han kun prædiket een Gang om Aaret, havde vel Trængselen været saa stor, at han ikke havde kunnet slippe ned igjen, eller at bevæbnede Gravere og Politibetjente vare blevne fornødne, for at skaffe den høiærværdige Oberhofprædikant Indgang og Udgang. Saa stor var Trængselen, og var det hændt, at En havde sat Livet til i Trængselen, saa var Trængselen næste Gang bleven endnu større, thi ikke blot i Forhold til Sandheden, men ogsaa i Forhold til Nysgjærrigheden, gjælder det: »sanguis martyrum est semen ecclesiae«.

Og nu en Skuespillerinde, der gennem 14 Aar har været en stadig Gjenstand for Beundring. Man har jo nu saa ofte seet hende og sovet paa den Beundring; man veed jo, at hun bliver i Landet – thi er hun en af dem, der reise i Europa, saa kan hun dog have sit Haab til Sandsebedragets Assistance; man veed jo, hun maa blive her i Byen, thi i Danmark er der kun een By og eet Theater; man veed jo, hun maa spille, da hun er engageret; Mangen er, trods sin Beundring, dog maaskee uforskammet nok til at være vidende om, at hun maa spille, fordi det er hendes Næringsvei; man veed jo, at man kan faae hende at see, som oftest to Gange om Ugen. Det forstaaer sig, man vedbliver stadigt at beundre; men hvor Mange ere vel i en Samtid De, som vide at bevare den Inderlighedens og Skjønnsomhedens Aarvaagenhed, at de i Beundringens 14de Aar kan see hende med samme Oprindelighed, med samme Oprindelighed, som hun bevarer! Nei, Menneskenes Slægt ligner ogsaa i denne Henseende Børnene paa Torvet, at naar de mærke, at de have Noget, kunne faae Lov at beholde det, saa blive de utaknemmelige, om ikke ligefrem utaknemmelige, saa dog dvaske i Beundringens Vane. Mod Ingen ere derfor Menneskene saa utaknemmelige, som mod Gud, netop fordi de have en dvask Forestilling om, at ham kan man da altid have, – ak, han kan jo ikke engang ved at døe lade dem føle, hvad de tabte. O, menneskelige Beundring, hvor er du idel Forfængelighed, ikke mindst, naar du mener at være stadig!

Der er da ingen Forandring foregaaet i Beundringens og Anerkjendelsens Udtryk, kun i Betoningen; hin det første Indtryk spiritus asper er sagtnet i en forkrænkelig, tilvant Beundringens spagfærdigere Beaandelse. Skuespillerindens Actier staae uforandrede i den noterede Pris, dog ikke slet saa stive; en snigende, ængstelig, i Grunden velmenende, men dog ved sin Nysgjerrighed forræderisk Reflexion begynder at munkte om, at hun bliver ældre. Ingen vil vedgaae det, og dog siges det, og dog vil Ingen vedgaae at have sagt det. Netop fordi hendes Tilværelse har været et National-Anliggende er Forlegenhedens Spænding pinligere. Man mener hende det vel (thi hvad Del Enkeltes Misundelse kan have i en saadan Opinions Tilbliven, ville vi her ikke dvæle ved), man er egenlig vred paa Tiden, at den vil gjøre hende ældre, da man nu engang beqvemt har indrettet sig i den Beundringens Vane, at hun bestandig skulde blive 18 Aar; men dog, dog kan man ikke berolige sig i Forhold til denne Tanke om, at hun bliver ældre. Ingen tænker paa, hvorledes man utaknemmeligt gjør hende Metamorphosen vanskeligere og vanskeligere, hvorledes man utaknemmeligt lønner hende, ved at forvandle Erindringen til en Modstand i det afgjørende Øieblik; – og Ingen tænker paa, at dette Hele turde være Galimathias, som intetsteds har hjemme, mindst i Æstheten, da just med Metamorphosen hendes Tidsregning ret egenligen vil begynde.